

REPUBLIKA HRVATSKA

Ministarstvo branitelja

NACRT

**KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O PRAVIMA ŽRTAVA
SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU**

Zagreb, ožujak 2015.

KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O PRAVIMA ŽRTAVA SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU

GLAVA I.

TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom definira seksualno nasilje u Domovinskom ratu, za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku, utvrđene Deklaracijom o Domovinskom ratu, u razdoblju od 5. kolovoza 1990. godine do 30. lipnja 1996. godine (u daljnjem tekstu: Domovinski rat) na području Republike Hrvatske ili tijekom zatočeništva u neprijateljskom logoru ili zatvoru izvan područja Republike Hrvatske, te status i prava žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu.

Članak 2.

(1) Seksualno nasilje u Domovinskom ratu je ono koje je počinjeno protivno kaznenim propisima odnosno međunarodnom humanitarnom pravu i Ženevskim konvencijama, kao kazneno djelo ratnog zločina ili zločina protiv čovječnosti, te kao kazneno djelo protiv spolne slobode koje nije kvalificirano kao ratni zločin ali je počinjeno u okolnostima izravno povezanim s Domovinskim ratom, u vezi s vojnim i redarstvenim operacijama kao:

- vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne naravi bilo kojim dijelom tijela ili predmetom u tijelo druge osobe,
- ozljeđivanje s teškim posljedicama kao što je odstranjivanje, obrezivanje ili drugi oblik sakaćenja cijelog ili bilo kojeg dijela spolnog organa osobe,
- izazivanje nasilne trudnoće,
- izazivanje pobačaja,
- oduzimanje biološke reproduktivne sposobnosti osobe,
- seksualno porobljavanje ili drugi oblik seksualnog nasilja usporedive težine.

(2) Seksualno nasilje iz stavka 1. ovoga članka je ono koje je počinjeno prema drugoj osobi bez njenog pristanka ili upotrebom sile ili prijetnje, te navođenjem druge osobe da bez svog pristanka nad samom sobom ili nad trećom osobom obavi radnju iz stavka 1. ovoga članka (u daljnjem tekstu: seksualno nasilje).

Članak 3.

Žrtva seksualnog nasilja je osoba prema kojoj je počinjeno ili koja je, u okolnostima zatočeništva, nad samom sobom ili trećom osobom navedena na počinjenje jednog ili više oblika seksualnog nasilja iz članka 2. ovoga Zakona, od strane vojne ili redarstvene osobe, te pripadnika paravojnih postrojbi ili civilne osobe koja je na počinjenje seksualnog nasilja potaknuta ili prisiljena od strane tih osoba (u daljnjem tekstu: žrtva seksualnog nasilja).

Članak 4.

U postupku za ostvarivanje prava iz ovoga Zakona primjenjuje se Zakon o općem upravnom postupku („Narodne novine“ broj 47/09).

Članak 5.

U postupku za ostvarivanje prava iz ovoga Zakona primjenjuju se načela rodne jednakosti i ravnopravnosti, bez diskriminacije stranke po bilo kojoj osnovi.

Članak 6.

Ostvarivanje prava iz ovoga Zakona, Republika Hrvatska osigurava po načelima društvene solidarnosti i pravednosti.

Članak 7.

Stranka i drugi sudionici u postupku imaju pravo upotrebljavati svoj jezik, uključujući i znakovni jezik osoba s kojima se, zbog tjelesnih i drugih teškoća, ne može na drugi način sporazumjeti, uz stalnog sudskog tumača odnosno tumača znakovnog jezika osim ako se tog prava ne odreknu.

Članak 8.

Prava iz ovoga Zakona ostvaruju se na teret Državnog proračuna Republike Hrvatske, s proračunskih pozicija ministarstva nadležnog za branitelje (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) ako drukčije nije propisano posebnim propisima.

Članak 9.

Izrazi koji se koriste u ovom Zakonu, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski rod.

GLAVA II.

POVJERENSTVO ZA ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA

Članak 10.

- (1) Povjerenstvo za žrtve seksualnog nasilja (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) je neovisno, stručno tijelo koje daje mišljenje o činjenici je li stranka žrtva seksualnog nasilja te o obliku odnosno posljedicama seksualnog nasilja.
- (2) Povjerenstvo se sastoji od sedam članova, od kojih svaki član ima zamjenika.
- (3) Tajnik Povjerenstva je diplomirani pravnik odnosno magistar prava zaposlen u Ministarstvu, kojeg imenuje ministar nadležan za branitelje (u daljnjem tekstu: ministar).
- (4) Ministarstvo obavlja administrativno-tehničke poslove za Povjerenstvo.
- (5) Ministar pravilnikom propisuje ustrojstvo, način rada i donošenja odluka, obrasce nalaza i mišljenja Povjerenstva, te druga pitanja važna za rad Povjerenstva.

Članak 11.

- (1) Ministar imenuje članove Povjerenstva i njihove zamjenike te, između njih imenuje predsjednika Povjerenstva i njegovog zamjenika na vrijeme od četiri godine.
- (2) Prije imenovanja iz stavka 1. zainteresirani kandidati obavijestit će se javnim pozivom. Prijave pristigle na temelju javnog poziva ne obvezuju ministra u izboru članova Povjerenstva i njihovih zamjenika.
- (3) Iznimno od stavka 2. ovoga članka, članove Povjerenstva i njihove zamjenike iz redova doktora medicine imenuje ministar na prijedlog ministra nadležnog za zdravlje.
- (4) U slučaju neuspjelog javnog poziva iz stavka 2. ovoga članka, ministar izravno imenuje članove Povjerenstva i njihove zamjenike.
- (5) Članovi Povjerenstva i njihovi zamjenici biraju se, na način da se osigura rodna ravnopravnost.
- (6) Ministar razrješuje članove Povjerenstva i njihove zamjenike prije isteka vremena na koje su imenovani:
 - na njihov osobni zahtjev,
 - zbog neredovitog i nesavjesnog obavljanja poslova u Povjerenstvu,
 - zbog nemogućnosti obavljanja poslova u Povjerenstvu iz drugih razloga.

Članak 12.

- (1) Članovi Povjerenstva i njihovi zamjenici biraju se iz redova sudaca, odvjetnika i drugih pravnika, psihologa, doktora medicine specijalista psihijatrije, infektologije, dermatologije i venerologije, ginekologije, internističke onkologije ili drugih specijalizacija, te drugih stručnjaka koji imaju iskustvo na području zaštite ljudskih prava.
- (2) Povjerenstvo je sastavljeno od najmanje jednog pravnika, psihologa, doktora medicine specijalista psihijatrije te doktora medicine druge specijalizacije.
- (3) Za člana Povjerenstva i njegovog zamjenika može biti imenovana osoba koja:
 - je državljanin Republike Hrvatske,
 - ima završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij odgovarajuće struke,
 - ima najmanje 10 godina radnog iskustva u struci,
 - nije osuđivana i protiv koje se ne vodi kazneni postupak za kaznena djela za koja se postupak pokreće po službenoj dužnosti,
 - ima odobrenje za samostalan rad (licencu), ako je doktor medicine.
- (4) Osim uvjeta iz stavka 3. ovoga članka, prednost pri imenovanju ostvaruje osoba koja ispunjava neki od sljedećih uvjeta:
 - iskustvo u radu sa ratnim stradalnicima odnosno žrtvama seksualnog nasilja,
 - iskustvo rada na kaznenim predmetima odnosno postupcima vezanim za Domovinski rat,
 - izražena sklonost za zaštitu prava i interesa žrtava različitih oblika nasilja,
 - istaknuti stručnjak u svom području rada.

Članak 13.

- (1) Povjerenstvo postupaju po zahtjevu službene osobe u Ministarstvu.
- (2) Povjerenstvo daje mišljenje je li stranka žrtva seksualnog nasilja na temelju medicinske i druge dokumentacije, uzimajući u obzir:
- činjenice i dokaze koji su utvrđeni u kaznenim postupcima,
 - pravomoćne sudske presude donesene u postupcima vezanim za počinjenje seksualnog nasilja u Domovinskom ratu,
 - druge dokaze.
- (3) Povjerenstvo daje mišljenje u roku od 30 dana od dana primitka predmeta, na propisanom obrascu.

GLAVA III.

STATUS I PRAVA ŽRTAVA SEKSUALNOG NASILJA

Status žrtve seksualnog nasilja

Članak 14.

Status žrtve seksualnog nasilja (u daljnjem tekstu: status) može se utvrditi kada su, uz uvjete propisane ovim Zakonom, ispunjeni i sljedeći uvjeti:

- da je stranka državljanin Republike Hrvatske,
- da je stranka u vrijeme počinjenja seksualnog nasilja imala prijavljeno prebivalište ili boravište na području Republike Hrvatske,
- da je Povjerenstvo dalo pozitivno mišljenje,
- da stranka nije bila pripadnik, pomagač ili suradnik neprijateljskih vojnih i paravojnih postrojbi ili pravomoćno osuđena zbog sudjelovanja u neprijateljskim vojnim i paravojnim postrojbama odnosno zbog ugrožavanja ustavnog poretka i sigurnosti Republike Hrvatske.

Prava žrtava seksualnog nasilja

Članak 15.

(1) Žrtva seksualnog nasilja, kojoj je rješenjem Ministarstva utvrđen status (u daljnjem tekstu: korisnik), može ostvariti pravo na:

1. psihosocijalnu pomoć,
2. pravnu pomoć,
3. zdravstvenu pomoć,
4. medicinsku rehabilitaciju,
5. liječnički sistematski pregled,
6. obvezno i dopunsko zdravstveno osiguranje,
7. smještaj u ustanovu za pružanje podrške i usluga braniteljsko-stradalničkoj populaciji i drugim osobama,
8. novčanu naknadu.

(2) Prava propisana ovim Zakonom su osobna prava i ne mogu se prenijeti na drugu osobu.

(3) Prava propisana ovim Zakonom ne mogu se nasljeđivati, osim dospelog, a neisplaćenog iznosa novčane naknade.

Pravo na psihosocijalnu i pravnu pomoć

Članak 16.

(1) Nositelj organizacije psihosocijalne i pravne pomoći je Ministarstvo.

(2) Pomoć iz stavka 1. ovoga članka pruža Ministarstvo odnosno centri za psihosocijalnu pomoć koji surađuju sa zdravstvenim i drugim ustanovama, te udrugama građana koje imaju iskustva u provedbi te pomoći.

(3) Ministarstvo u okviru Nacionalnog programa psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovnih misija razrađuje mjere u svrhu pružanja psihosocijalne i drugih oblika pomoći, s ciljem poboljšanja kvalitete življenja i resocijalizacije korisnika i članova njegove obitelji u društvo.

Psihosocijalna pomoć

Članak 17.

(1) Korisnik i članovi njegove obitelji mogu ostvariti pravo na psihosocijalnu pomoć u vezi s posljedicama seksualnog nasilja.

(2) Psihosocijalna pomoć sastoji se od individualnog psihosocijalnog savjetovanja, grupnog psihosocijalnog tretmana i informiranja.

Pravna pomoć

Članak 18.

(1) Korisnik može ostvariti pravo na pravnu pomoć (primarnu) za ostvarivanje prava iz ovoga Zakona, te drugih prava po osnovi seksualnog nasilja koja obuhvaća:

- davanje općih pravnih informacija (opća i načelna pravna uputa),
- davanje pravnih savjeta (cjelovita uputa o načinu i mogućnostima rješavanja odnosno ostvarivanja prava),
- sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama sukladno međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela,
- pravnu pomoć u postupku izvansudskog mirnog rješavanja sporova.

(2) Pravnu pomoć iz ovoga članka, osim Ministarstva odnosno centara za psihosocijalnu pomoć pružaju i uredi državne uprave u jedinici područne (regionalne) samouprave odnosno nadležno upravno tijelo Grada Zagreba, te ovlaštene udruge.

Pravo na zdravstvenu pomoć

Članak 19.

Korisnik može ostvariti pravo na zdravstvenu pomoć u vezi s posljedicama seksualnog nasilja u regionalnim centrima za psihotraumu te Nacionalnom centru za psihotraumu.

Pravo na medicinsku rehabilitaciju

Članak 20.

(1) Korisnik može ostvariti pravo na medicinsku odnosno fizikalnu rehabilitaciju, ako ne postoje kontraindikacije za isto, jednom u dvije godine u trajanju do 15 dana, a prema utvrđenoj potrebi.

(2) Potrebu korisnika za rehabilitacijom iz stavka 1. ovoga članka utvrđuje Povjerenstvo za odobravanje bolničke medicinske rehabilitacije pri Ministarstvu.

Pravo na liječnički sistematski pregled

Članak 21.

Korisnik može ostvariti pravo na liječnički sistematski pregled jednom godišnje u opsegu kojeg odredi ministar.

Pravo na obvezno i dopunsko zdravstveno osiguranje

Članak 22.

(1) Korisnik može ostvariti pravo na obvezno i dopunsko zdravstveno osiguranje ako to pravo ne ostvaruje po drugoj osnovi na teret državnog proračuna Republike Hrvatske.

(2) Korisnik može ostvariti pravo na besplatno liječenje neplodnosti, kroničnih spolno prenosivih bolesti i drugih bolesti nastalih kao posljedica seksualnog nasilja.

**Pravo na smještaj u ustanovu za pružanje podrške i usluga
braniteljsko-stradalničkoj populaciji i drugim osobama**

Članak 23.

Korisnik može ostvariti pravo na smještaj u ustanovu za pružanje podrške i usluga braniteljsko-stradalničkoj populaciji i drugim osobama, koju osniva Ministarstvo, po propisima o osnivanju i korištenju usluga navedene ustanove.

Pravo na novčanu naknadu

Članak 24.

- (1) Korisnik može ostvariti pravo na jednokratni iznos novčane naknade u visini 100.000,00 kn ili povećane novčane naknade u visini 150.000,00 kn, pod uvjetima propisanim ovim Zakonom.
- (2) Osim jednokratne novčane odnosno povećane novčane naknade iz stavka 1. ovoga članka, korisnik može ostvariti mjesečnu novčanu naknadu, pod uvjetima i u iznosu propisanim ovim Zakonom.
- (3) Dospjeli, a neisplaćeni iznos novčanih naknada iz stavka 1. i 2. ovoga članka, nasljednici korisnika nasljeđuju po propisima o nasljeđivanju.

a) Povećana novčana naknada

Članak 25.

- (1) Korisnik može ostvariti pravo na povećanu novčanu naknadu po sljedećim osnovama:
- prisilna trudnoća nastala kao posljedica seksualnog nasilja,
 - prisilno izazvani pobačaj kao posljedica seksualnog nasilja,
 - rođenje djeteta uslijed prisilne trudnoće nastale kao posljedica seksualnog nasilja,
 - seksualno nasilje počinjeno prema maloljetnoj osobi.
- (2) Korisnik može ostvariti povećanu novčanu naknadu kada je Povjerenstvo utvrdilo postojanje jedne ili više osnova iz stavka 1. ovoga članka.
- (3) Povećana novčana naknada ostvaruje se u jednom iznosu neovisno o postojanju više osnova iz stavka 1. ovoga članka.

b) Mjesečna novčana naknada

Članak 26.

- (1) Korisnik može ostvariti mjesečnu novčanu naknadu u iznosu od 73 % proračunske osnovice utvrđene zakonom koji propisuje izvršavanje državnog proračuna Republike Hrvatske.
- (2) Pravo na mjesečnu novčanu naknadu utvrđuje se s prvim danom idućeg mjeseca od dana podnošenja urednog zahtjeva, ako drugo nije propisano ovim Zakonom.
- (3) U slučaju smrti korisnika, prestanak prava na mjesečnu novčanu naknadu utvrđuje se zadnjim danom u mjesecu u kojem je preminuo.

c) Pravo nasljednika

Članak 27.

(1) Nasljednici prvog nasljednog reda i posvojenici (u daljnjem tekstu: nasljednici) iza žrtve seksualnog nasilja koja je preminula prije stupanja na snagu ovoga Zakona, pod uvjetima propisanim ovim Zakonom, mogu ostvariti pravo na novčanu naknadu iz članka 24. stavka 1. ovoga Zakona, uz odgovarajuću primjenu članka 25. ovoga Zakona.

(2) Svojstvo preminule žrtve seksualnog nasilja iz stavka 1. ovoga članka dokazuje se pravomoćnom sudskom presudom o počinjenom seksualnom nasilju.

(3) Ako je žrtva seksualnog nasilja preminula prije pravomoćnosti sudske presude iz stavka 2. ovoga članka, svojstvo žrtve seksualnog nasilja dokazuje se kaznenom prijavom žrtve odnosno izravnim dokazom da je kao žrtva seksualnog nasilja bila oštećenik u sudskom postupku protiv počinitelja.

(4) Nasljednici ostvaruju pravo iz stavka 1. ovoga članka sljedećim redoslijedom:

- prema međusobnom sporazumu,
- ako ne postignu međusobni sporazum, pravo ostvaruju oni koji su imali zajedničko prebivalište sa žrtvom seksualnog nasilja u trenutku njene smrti, na jednake dijelove,
- ako nema uvjeta iz podstavaka 1. i 2. ovoga stavka, pravo ostvaruju oni koji su naslijedili prava i obveze iza preminule žrtve seksualnog nasilja, na jednake dijelove.

GLAVA IV.

POSTUPAK ZA STJECANJE STATUSA I OSTVARIVANJE PRAVA

Zahtjev za pokretanje postupka

Članak 28.

(1) Postupak za stjecanje statusa i ostvarivanje prava iz ovoga Zakona (u daljnjem tekstu: postupak) zahtjevom pokreće stranka, njen zakonski zastupnik ili opunomoćenik.

(2) Zahtjev iz stavka 1. ovoga članka podnosi se Ministarstvu na propisanom obrascu.

(3) Uz zahtjev se obvezno prilažu dokazi kojima raspolaže podnositelj zahtjeva, o činjenicama važnim za ostvarivanje prava iz ovoga Zakona.

Sudjelovanje stranke u postupku

Članak 29.

(1) U postupku neposredno sudjeluje stranka i saslušava ju se na način koji je za nju najmanje traumatičan, uz primjenu načela rodne osjetljivosti.

(2) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, stranku se ne mora saslušati, kada je pribavljena pravomoćna sudska presuda, ranije dana izjava pred nadležnim tijelima ili drugi izravni dokaz da je stranka žrtva seksualnog nasilja.

Utvrđivanje činjenica i postupanje po zahtjevima

Članak 30.

(1) Ministarstvo rješenjem odlučuje o zahtjevu stranke, temeljem utvrđenog činjeničnog stanja.

(2) Prije donošenja rješenja iz stavka 1. ovoga članka, osim u postupku pokrenutom po zahtjevu nasljednika iz članka 27. ovoga Zakona, pribavit će se mišljenje Povjerenstva.

(3) Službena osoba koja vodi postupak dužna je Povjerenstvu uputiti predmet u roku od 30 dana od dana primitka urednog zahtjeva iz članka 28. ovoga Zakona.

(4) Protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka nije dozvoljena žalba, ali nezadovoljna stranka tužbom može pokrenuti upravni spor.

Članak 31.

(1) Ministarstvo će rješenjem o priznavanju statusa odlučiti i o zahtjevu za novčanu naknadu odnosno mjesečnu novčanu naknadu

(2) Izvršno rješenje o priznatom statusu iz stavka 1. ovoga članka osnova je za ostvarivanje prava iz ovoga Zakona.

Članak 32.

(1) U svrhu utvrđivanja činjenica može se zatražiti medicinsko vještačenje od zdravstvene ustanove koju predloži Povjerenstvo.

(2) Činjenica zatočenja u neprijateljskom logoru ili zatvoru utvrdit će se potvrdom nadležnog tijela državne uprave.

(3) Ministarstvo će po službenoj dužnosti pribaviti podatke o činjenicama o kojima druga državna tijela vode službene evidencije.

Članak 33.

(1) Korisnik odnosno nasljednik iz članka 27. ovoga Zakona dužan je u roku od 15 dana prijaviti nadležnom tijelu svaku promjenu činjenica o kojima ovisi ostvarivanje ili opseg priznatog prava iz ovoga Zakona.

(2) Ministar pravilnikom razrađuje, ovim Zakonom utvrđene, uvjete za stjecanje statusa i ostvarivanja prava predviđenih ovim Zakonom te prava na naknadu troškova prijevoza iz članka 34. stavka 3. ovoga Zakona, kao i obrasce zahtjeva za ostvarivanje prava iz ovoga Zakona, te nalaza i mišljenja za ostvarivanje prava na medicinsku rehabilitaciju.

Troškovi ostvarivanja prava

Članak 34.

- (1) Redoviti troškovi postupka padaju na teret državnog proračuna Republike Hrvatske.
- (2) U postupku ostvarivanja prava po ovom Zakonu stranke su oslobođene plaćanja upravne pristojbe.
- (3) Stranka može ostvariti pravo na naknadu troškova prijevoza u drugo mjesto radi ostvarivanja prava iz ovoga Zakona.

Zaštita identiteta i tajnost podataka

Članak 35.

Članovi Povjerenstva, njihovi zamjenici, službene i druge osobe koje sudjeluju u postupku ili su na drugi način saznale za činjenice vezane za postupak, obvezne su osigurati zaštitu identiteta stranke, voditi postupak uz isključenje javnosti i osigurati tajnost prikupljenih podataka te u svom radu postupati s osobitom pažnjom.

Postupak i kazneni progon

Članak 36.

- (1) Prava iz ovoga Zakona korisnik ostvaruje i ako je osoba koja je počinila seksualno nasilje iz članka 2. ovoga Zakona nepoznata.
- (2) Rješenja kojima se utvrđuje status i prava iz ovoga Zakona ne utječu na odluke nadležnih tijela o činjenici počinjenja seksualnog nasilja iz članka 2. ovoga Zakona.
- (3) Ministarstvo će nadležnom tijelu prijaviti saznanja o kaznenom djelu odnosno o počinjenom seksualnom nasilju iz članka 2. ovoga Zakona.

GLAVA V.

OSTVARIVANJE PRAVA U DRUGIM POSTUPCIMA

Članak 37.

- (1) Osoba može ostvariti prava iz ovoga Zakona, ako ih nije ostvarila po istoj osnovi u drugoj državi.
- (2) Osoba koja je ostvarila pravo na osobnu invalidninu po drugim propisima u Republici Hrvatskoj može ostvariti prava po ovom Zakonu, osim prava na mjesečnu novčanu naknadu.
- (3) Iznimno od stavka 2. ovoga članka, osoba koja je po osnovi seksualnog nasilja ostvarila pravo na osobnu invalidninu po drugim propisima u Republici Hrvatskoj, može

ostvariti pravo na mjesečnu novčanu naknadu, pod uvjetima određenim ovim Zakonom, izborom povoljnijeg prava, o čemu daje pisanu izjavu.

(4) U slučaju iz stavka 3. ovoga članka, pravo na osobnu invalidninu po osnovi seksualnog nasilja, ostvareno po drugim propisima, prestaje s danom ostvarivanja prava na mjesečnu novčanu naknadu.

(5) Korisniku koji je ostvario pravo na osobnu invalidninu, naknadu štete ili drugo novčano pravo u drugim postupcima i po drugim propisima u Republici Hrvatskoj, po osnovi proživljenog seksualnog nasilja, pravo na novčanu naknadu iz članka 24. stavka 1. ovoga Zakona, utvrđuje se uračunavanjem iznosa ostvarenog do dana podnošenja urednog zahtjeva iz članka 28. ovoga Zakona.

(6) Ostvarivanje prava iz ovoga Zakona ne isključuje pravo korisnika kao oštećenika potraživati naknadu štete ili drugo novčano pravo u drugim postupcima, po osnovi seksualnog nasilja, ali će se ostvarena novčana naknada iz članka 24. stavka 1. ovoga Zakona u nju uračunati odnosno od korisnika se može zatražiti povrat isplaćenog iznosa najviše do visine isplaćene novčane naknade iz članka 24. stavka 1. ovoga Zakona.

(7) Republika Hrvatska, za isplaćenu novčanu naknadu žrtvi seksualnog nasilja, ima pravo regresa od štetnika odnosno pravomoćno osuđenih osoba za počinjeno seksualno nasilje iz članka 2. ovoga Zakona, do iznosa isplaćene novčane naknade.

VRAĆANJE NEOSNOVANO STEČENOG

Članak 38.

(1) Korisnik koji je neosnovano stekao pravo iz ovoga Zakona i koji je propustio obvezu prijaviti svaku promjenu činjenica o kojima ovisi ostvarivanje ili opseg priznatog prava iz ovoga Zakona, dužan je vratiti nepravilno isplaćene novčane iznose odnosno iznose primljene po osnovi protupravno ostvarenog, nepripadajućeg prava iz ovoga Zakona.

(2) Potraživanje iz stavka 1. ovoga članka zastarijeva protekom roka određenog zakonom kojim se uređuje zastara potraživanja za tu vrstu prava odnosno potraživanja i teče od dana izvršnosti rješenja kojim je utvrđeno nepripadajuće pravo.

GLAVA VI.

PRIJELAZNE I ZAVRŠNA ODREDBA

Članak 39.

Za uredne zahtjeve koji su podneseni do 30. studenog 2015. godine, iznimno od članka 26. stavka 2. ovoga Zakona, ostvarivanje prava na mjesečnu novčanu naknadu započinje s danom 1. siječnja 2016. godine.

Članak 40.

- (1) Ministar će donijeti pravilnike iz članka 10. stavka 5. i članka 33. stavka 2. ovoga Zakona u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.
- (2) Ministar će imenovati članove Povjerenstva u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 41.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Narodnim novinama“.

OBRAZLOŽENJE

I. RAZLOZI ZBOG KOJIH SE ZAKON DONOSI

Tijekom Domovinskog rata Republika Hrvatska pretrpjela je brojna razaranja i ogromne ljudske žrtve. Usprkos vremenskom odmaku od preko dvadeset godina, jednom segmentu žrtava nije posvećeno dovoljno pažnje, a to su žrtve seksualnog nasilja.

Zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda znači obvezu države spriječiti njihovo kršenje. Žrtve seksualnog nasilja imaju pravo na pravdu, na podršku i poštovanje društva, na pravičnu i adekvatnu kompenzaciju za pretrpljene strahote, psihološku, medicinsku i pravnu pomoć, a ponajviše pravo na društveno priznanje patnje i počinjenog zločina.

Postojeći pravni propisi u Republici Hrvatskoj omogućuju tek malobrojnim žrtvama seksualnog zlostavljanja zaštitu svojih prava. Tako *Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji* omogućava reparaciju uvjetovanjem braniteljskog statusa, dok su sukladno *Zakon o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata*, osim što isti ograničava dokazivanje isključivo pisanim dokaznim sredstvima ograničene starosti dokumentacije, prošli svi rokovi za podnošenje zahtjeva za reparaciju. Ni u slučaju postojećeg *Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija*, stanje nije ništa bolje budući da se ovdje oštećenik upućuje na pokretanje sudskog postupka gdje je opet problem dokazivanja ratne štete (koja može biti posljedica smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja). Slično je i sa *Zakonom o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata* odnosno *Zakonom o utvrđivanju ratne štete* koji uređuju pitanja ratne štete i nisu primjenjivi na konkretna pitanja žrtava seksualnog nasilja, odnosno ne dotiču se reparacije počinjenog ratnog zločina seksualnog nasilja. Za napomenuti je da Republika Hrvatska ima u primjeni *Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih dijela*, koji je donesen po ratificiranoj Europskoj konvenciji o naknadi štete žrtvama kaznenih dijela nasilja (2008. godine), no, po istom, zbog određenih ograničenja, žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu ne mogu ostvariti prava.

Iako do danas ne postoje točni podaci o ovim žrtvama, pa tako nema ni konkretnih saznanja o broju oštećenih osoba, činjenica ostaje da je tijekom Domovinskog rata veliki broj osoba odveden u zatočeništvo, gdje je počinjena glavnina seksualnog nasilja u Domovinskom ratu.

Budući da se radi o specifičnoj problematici s vrlo velikom tamnom brojkom, pogotovo u odnosu na muške žrtve seksualnog nasilja, ukupno procijenjena brojka žrtava do koje se došlo tijekom postupka procjene učinaka propisa konkretnog Zakona je oko 1.800 žrtava, odnosno 1.600, ako se uzme u obzir da je određeni broj žrtava preminuo što kao posljedica seksualnog nasilja, što zbog vremenskog odmaka od Domovinskog rata. Neka sociološka istraživanja u procjeni idu čak i dalje i broj potencijalnih žrtava seksualnog nasilja procjenjuju i do 2.200 osoba.

Što se tiče tražitelja reparacije, a s obzirom na dosadašnji mali broj prijavljenog seksualnog nasilja, broj osoba procijenjen je na oko 300, a prvenstveno zbog vremenskog odmaka i velike stigme koja prati ove žrtve. Sukladno nekim procjenama radit će se čak i o manjem broju žrtava (oko 120 osoba) koje će po osnovi seksualnog nasilja potražiti pomoć odnosno reparaciju.

Upravo da i ne postoje ovakvi pokazatelji o većem broju osoba koje su bile žrtve seksualnog nasilja, društvena je odnosno državna odgovornost zaštititi svaku osobu i svakoj osobi omogućiti reparaciju, makar se radilo o jednoj jedinoj žrtvi.

Nadalje, a s obzirom da su žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu najvećim brojem upravo žene, to je potrebno zaštitu žrtava normirati uzimajući u obzir i obrađujući sve specifičnosti posljedica seksualnog nasilja u odnosu na žene, pri čemu ne umanjivati specifičnost položaja odnosno posljedica seksualnog nasilja koje su pretrpjeli muškarci. Cilj je, između ostalog, normativu uskladiti s međunarodnim standardima i praksom, pa tako i Konvencijom Vijeća Europe o obiteljskom nasilju prema ženama (*Council of Europe on preventing and combating violence against women and domestic violence*, CETS 210) koja definira seksualno nasilje kao povredu ljudskih prava i oblik diskriminacije prema ženama, te označava rodno utemeljeno nasilje s posljedicom odnosno namjerom prouzročenja tjelesne, spolne, psihološke i ekonomske štete ili patnje žene.

Zaštita ljudskih prava žena utvrđena je i Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1325 Žene, mir i sigurnost, dok je zaštita od seksualnog nasilja utvrđena Rezolucijom 1820 (2008. godine) o seksualnom nasilju protiv civila u konfliktima, Rezolucijom 1888 (2009. godine), Rezolucijom 1960 (2010. godine), te novom Rezolucijom 2106 donesenom u lipnju prošle godine (2013. godine) koja naglašava rigorozne istrage i kažnjavanje seksualnih zločina i potrebu njihove prevencije.

Slijedom svega navedenog, ovaj Zakon, osim što se približava međunarodnim standardima reparativnih prava žrtava neovisno o kaznenom progonu počinitelja, kao *lex specialis*, omogućava žrtvama časnu integraciju u društvo. Od stigmatizacije „silovanih“ preko „zaboravljenih“ u društvu, ojačanom psihosocijalnom pomoći njima i njihovim obiteljima, kao i drugim oblicima reparacije, učvrstit će se osjećaj pripadanja, briga društvene zajednice, te vjera u sustav. Potreba za donošenjem posebnog zakona ogleda se u činjenici da se ovdje radi o izuzetno osjetljivoj kategoriji korisnika, u odnosu na koje je potrebno razraditi posebni pristup koji će biti najmanje traumatičan za stranku, a koji se ne može podvesti pod klasični upravni postupak obrade zahtjeva.

Dodatno je za napomenuti da se ovim Zakonom Republika Hrvatska približava i usklađuje s međunarodnom praksom odnosno nedavno usvojenom Deklaracijom Ujedinjenih naroda o obvezi sprječavanja seksualnog nasilja u ratu (rujan 2013. godine) (*Declaration of commitment to end sexual violence in conflict*) te Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju minimalnih standarda prava, podrške i zaštite žrtava kaznenih djela (Directive 2012/29/EU).

II. PITANJA KOJA SE ZAKONOM RJEŠAVAJU

Zakon prije svega žrtvama seksualnog nasilja omogućava rehabilitaciju kroz psihosocijalnu, zdravstvenu i pravnu pomoć, reparaciju i satisfakciju kroz priznanje njihove patnje u Domovinskom ratu. Podredno djeluje i na podizanje društvene svijesti o važnosti zaštite ovih žrtava, kaznenog progona počinitelja i jamstvu neponavljanja ovakvih zločina u budućnosti.

Zakonom se rješavaju sljedeća pitanja:

- definira se seksualno nasilje u Domovinskom ratu te status žrtve seksualnog nasilja,

- osigurava žrtvama seksualnog nasilja i njihovim obiteljima psihosocijalnu pomoć, te pravnu pomoć žrtvi u ostvarivanju svojih prava,
- osigurava žrtvama seksualnog nasilja zdravstvenu pomoć te pravo na obvezno i dopunsko zdravstveno osiguranje ako ga nisu ranije ostvarile na teret državnog proračuna Republike Hrvatske, a omogućava i redovne, godišnje liječničke sistemske preglede, kao preventivnu metodu održavanja zdravlja,
- omogućava smještaj u ustanove za pružanje podrške i usluga braniteljsko-stradalničkoj populaciji i drugim osobama,
- osigurava novčanu reparaciju,
- osigurava naknadu troška prijevoza nastalih prilikom ostvarivanja reparativnih prava.

Priznanjem statusa žrtve, odnosno njihove patnje prvenstveno će se osigurati povrat dostojanstva žrtava seksualnog nasilja, ali i podići kvaliteta njihova života.

Zakonom će se također djelovati na podizanje društvene svijesti, promovirati istina i zajedničkim društvenim naporima i suradnjom nadležnih institucija djelovati s ciljem da se ovakvi zločini više ne ponove. Zakon će omogućiti ustrojavanje jedinstvene evidencije žrtava seksualnog nasilja, a jedan od ciljeva Zakona je i prikupljanje i objedinjavanje podataka o počiniteljima u smjeru njihovog procesuiranja.

U konačnici, ovaj Zakon će označiti približavanje europskim odnosno svjetskim standardima i mehanizmima uređenja i zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda.

III. OBRAZLOŽENJE ODREDBI PREDLOŽENOG ZAKONA

Članak 1.

Člankom se propisuje na što se odnosi i što uređuje Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, terminirajući vrijeme počinjenja seksualnog nasilja u Domovinskom ratu od 05.08.1990. – 30.06.1996. godine, kao doba ratnog stanja i otežane mogućnosti zaštite osoba. Nadalje, definira se i područje na kojem se dogodilo seksualno nasilje kao državno područje Republike Hrvatske te neprijateljski logori i zatvori smješteni izvan državnog područja Republike Hrvatske. Potonje iz razloga jer je seksualno nasilje bilo počinjeno i prema osobama koji su s područja Republike Hrvatske odvođene u logore i zatvore u neke susjedne države.

Članak 2.

Ovim člankom se definira seksualno nasilje počinjeno u Domovinskom ratu. Definicija je usklađena s novijom međunarodnom praksom konkretno Konvencijom Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (2012.g.), a obuhvaća i hrvatska kaznena zakonodavna rješenja. Definicija obuhvaća seksualne delikte počinjene povredom međunarodnog humanitarnog prava (Ženevskih konvencija) dakle, počinjene kao ratni zločin odnosno zločin protiv čovječnosti, no i one koji nisu kvalificirani kao takvi, ali su počinjeni isključivo u okolnostima povezanim s ratnim operacijama.

Definicija je otvorena *drugim oblicima seksualnog nasilja usporedive težine* budući da, s obzirom na specifičnost problematike, nema saznanja i izuzetno je teško taksativno navesti sve moguće oblike seksualnog nasilja. No, tu treba dodati da se uzima u obzir samo seksualno nasilje slične težine kao ostali taksativno navedeni oblici odnosno samo ono seksualno nasilje koje je vezano za ratne operacije. Verbalno i drugo seksualno uznemiravanje odnosno radnje slične težine ne ulaze u seksualno nasilje smislu ovog Zakona.

Cilj ovoga Zakona je zaštita žrtava koje su stradale u okolnostima izravno povezanim s Domovinskim ratom, te je seksualno nasilje, u smislu ovoga Zakona, ono počinjeno

iskorištavanjem tih ratnih okolnosti prema civilnom stanovništvu, bilo politički ili kao pojedinačni eksces osobno motiviranog karaktera.

Članak 3.

Ovim člankom se definira žrtva seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, kao svaka osoba prema kojoj je počinjeno i koja je proživjela seksualno nasilje definirano Zakonom od strane vojne, paravojne odnosno redarstvene osobe. U smislu ovoga Zakona, žrtva je i ona osoba koja je, u okolnostima zatočeništva, navedena na počinjenje seksualnog nasilja nad samom sobom odnosno trećom osobom. Također su naglašene „vojne“ karakteristike počinitelja da bi se učinila distinkcija od civilnog počinitelja koji slučajevi nisu predmet ovog zakona. Ovaj zakon u fokusu ima samo i jedino žrtvu izravno povezanu s Domovinskim ratom, koja je u otežanim i neizvjesnim ratnim uvjetima trpjela seksualne zločine (bez ikakve ili teško moguće zaštite svojih prava).

Članak 4.

Odredba ukazuje na primjenu Zakona o općem upravnom postupku kao temeljnog propisa koji uređuje upravno postupanje.

Članak 5.

Članak propisuje primjenu načela jednakog postupanja prema svim žrtvama, bez obzira radi li se o muškarcu ili ženi te neovisno o njihovom etničkom ili rasnom podrijetlu odnosno bilo kakvim drugim osobnim karakteristikama,

Članak 6.

Odredba utvrđuje načela sukladno kojima država žrtvama osigurava zaštitu svojih prava. Naime, država je u obvezi spriječiti kršenje temeljnih ljudskih prava, a ne uspije li u tome, dužna je žrtvama omogućiti pravičnu reparaciju.

Članak 7.

Ovim se člankom jamči pravo na upotrebu jezika stranke koji je različit od službenog jezika na kojemu se vodi postupak (ZUP: hrvatski jezik i latinično pismo) odnosno korištenje znakovnog jezika.

Članak 8.

Članak propisuje izvore financiranja prava propisanih ovim Zakonom.

Članak 9.

Odredba, u duhu načela ravnopravnosti spolova, propisuje neutralnost muško/ženskih izraza u Zakonu.

Članak 10.

Odredba ovog članka propisuje Povjerenstvo za žrtve seksualnog nasilja, djelokrug, broj članova, ustroj te donošenje provedbenog propisa kojim će se propisati sve potrebno za njegov nesmetani rad.

Članak 11.

Odredba propisuje sastav Povjerenstva te način imenovanja i formalne uvjete članova za izbor kao i vrijeme trajanja mandata. Članove, zamjenike odnosno predsjednika i zamjenika predsjednika Povjerenstva imenuje ministar, a prethodno se objavljuje javni poziv za prikupljanje ponuda. U slučaju neuspjelog javnog poziva ministar izravno imenuje članove.

Iznimno od navedenog, članove Povjerenstva i njihove zamjenike iz redova doktora medicine imenuje ministar na prijedlog ministra nadležnog za zdravlje.

Članak 12.

Odredba propisuje uvjete za imenovanje kandidata u Povjerenstvo odnosno profil stručnjaka koji je potreban, a ovisno o potrebama sastava pojedinog Vijeća. Radi se o osobama kompetentnih znanja i vještina za davanje mišljenja o statusu žrtve odnosno o oblicima i posljedicama proživljenog seksualnog nasilja. To su pravnici, osobito suci ili odvjetnici koji su upoznati s kaznenim propisima i postupcima, a u određenoj mjeri i imaju saznanja o počinjenom seksualnom nasilju i žrtvama takvoga nasilja iz Domovinskog rata ili su čak imali neposrednih kontakata sa samim žrtvama. Nadalje, propisani su psihijatri, psiholozi i doktori medicine, kao kompetentne struke za prepoznavanje psihofizičkog stanja osobe koja je proživjela seksualno nasilje odnosno posljedica koje je to ostavilo na nju. Propisana je obvezna prisutnost po barem jednog pravnika, psihologa, psihijatra i doktora medicine u Vijeću, kao struke važne za utvrđenje činjenice vezane uz počinjene seksualnog nasilja ili iskustvo u kaznenim predmetima te problematike (mjesto, vrijeme, počinitelji..), te donošenje zaključka o vjerodostojnosti iskaza žrtve. Propisane su i druge struke (medicina) odnosno drugi stručnjaci koji su usmjereni na zaštitu prava i interesa žrtava nasilja, odnosno koji će moći obavljati pregled, a po potrebi i vještačenja žrtava. Naime, budući da se radi o izuzetno osjetljivoj kategoriji žrtava, potrebno je posebno razraditi pristup i način na koji će se vještačiti proživljeni oblik i posljedice proživljenog seksualnog nasilja, a kada je to potrebno za ostvarivanje pojedinog prava iz ovoga Zakona. Propisani su također i opći, formalni uvjeti te posebne kvalifikacije koje su potrebne, poželjne i koje daju prednost pri izboru.

Zamjenici članova imenuju se na način da se osigura rodna ravnopravnost, koja potreba je posebice izražena u odnosu na ispitivanje žrtve, a propisani su i razlozi zbog kojih ministar može razriješiti dužnosti pojedinog člana.

Članak 13.

Propisuje način postupanja Povjerenstva, koje će na jednom mjestu prikupljati sve informacije o žrtvama i seksualnom nasilju. Prilikom analize je li seksualno nasilje počinjeno, uzimat će u obzir svu dostupnu dokumentaciju, činjenice i dokaze koji su utvrđeni u drugim postupcima pred nadležnim tijelima te pravomoćne kaznene presude donesene u postupcima vezanim za počinjenje seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, kao i iskaz same stranke. Ovo jer će upravo dokazni postupak biti najteži, pa je potrebno iskoristiti svu dostupnu dokumentaciju i metode za utvrđivanje seksualnog nasilja, istovremeno što manje traumatizirati žrtvu (nepotrebnim saslušavanima i sl.).

Propisuje se i razumni rok za konačan zaključak odnosno mišljenje Povjerenstva, a u cilju sprječavanja nepotrebnog rastezanja postupka.

Članak 14.

Članak definira status žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu odnosno uvjete koji moraju biti kumulativno ispunjeni za priznavanje tog statusa. Osim državljanstva RH, te prebivališta ili boravišta na području Republike Hrvatske, što dokazuje činjenicu da je žrtva doista stanovnik RH, potrebno je pozitivno mišljenje Povjerenstva o činjenici da je konkretna stranka doista i žrtva seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, što je ključni dokaz u postupku kada ne postoji ni jedan drugi formalni odnosno izravni dokaz o istom. Također su isključeni svi pripadnici neprijateljskih vojnih i paravojnih postrojbi iz ostvarivanja prava po ovome Zakonu.

Članak 15.

Članak taksativno nabraja prava koja može ostvariti osoba kojoj je rješenjem u upravnom postupku utvrđen status žrtve seksualnog nasilja, sukladno ovom Zakonu i koja tako postaje korisnik prava iz ovoga Zakona. Navedenim pravima nastoji se pružiti cjelovita reparacija žrtvama odnosno članovima njene obitelji obuhvaćajući razne vidove pomoći – psihosocijalna, zdravstvena, pravna, financijska. Propisana je i pravna narav navedenih prava.

Članak 16.

Članak razrađuje pravo na psihosocijalnu pomoć i pravnu pomoć odnosno mjesta na kojima se navedeno ostvaruje. Ministarstvo u okviru svog Nacionalnog programa psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovnih misija posebno razrađuje mjere pomoći žrtvama i njihovim obiteljima, djeluje na podizanje društvene tolerancije i svijesti odnosno pridonosi suočavanju s posljedicama seksualnog nasilja. Centri za psihosocijalnu pomoć postoje u svakoj županiji (s iznimkom Brodsko-posavske gdje djeluju dva centra) koji su okosnica psihosocijalne pomoći. Ovdje žrtve, ali i članovi njihove obitelji mogu dobiti, osim konkretne psihičke, pravne i druge pomoći i informacije o ostvarivanju ostalih prava iz ovoga Zakona.

U provođenju ovih mjera, propisana je suradnja državnih institucija s udrugama civilnog društva i drugim ustanovama.

Članak 17.

Članak posebno razrađuje korisnike psihosocijalne pomoći i vrsta te pomoći odnosno usluge koju Centri i Ministarstvo pruža. Pravo na psihosocijalnu pomoć omogućava se i članovima obitelji žrtve, obzirom se posljedice proživljenog seksualnog nasilja odražavaju na cijelu obitelj sukladno čemu resocijalizacija žrtve nije moguća izoliranjem žrtve odnosno selektivnim pružanjem pomoći samo žrtvi, nego je potrebno djelovati u njenom svakodnevnom okruženju i pomoći obitelji nositi se s posljedicama nasilja, posebice jer je u najvećem broju slučajeva proživljeno seksualno nasilje ostalo u tajnosti.

Članak 18.

Odredba propisuje pravo na besplatnu pravnu pomoć u vezi s posljedicama seksualnog nasilja, te mjesta gdje se ista pruža. Obuhvaćena je pravna pomoć na primarnoj razini odnosno ona koja se sastoji od davanja uputa, sastavljanje podnesaka i tumačenja odredbi ovoga i drugih Zakona te postupka ostvarivanja pravne zaštite po osnovi proživljenog seksualnog nasilja.

Članak 19.

Zdravstvenu pomoć za liječenje posljedica seksualnog nasilja pružaju Regionalni centri za psihotraumu (koji djeluju u okviru zdravstvenih ustanova tj. kliničkih bolnica i centara i pružaju usluge dijagnostike i liječenja osoba), te Nacionalni centar za psihotraumu (djeluje u Zagrebu, na nacionalnoj razini i na raspolaganju je svim žrtvama seksualnog nasilja, uz organizirana 24-satna dežurstva čime se omogućava kontakt sa stručnom osobom svim žrtvama kojima je potrebna hitna psihološka pomoć, bez obzira na kojem se području RH nalaze). Također, osim popratnog znanstveno istraživačkog rada na poboljšanju razumijevanja i liječenja psihičkih poremećaja uzrokovanih traumom, pružaju usluge psihijatrijske pomoći te bolničku skrb.

Članak 20.

Odredba propisuje pravo na medicinsku odnosno fizikalnu rehabilitaciju korisnika kada je za to utvrđena potreba. Naime, liječenje u prilagođenim ustanovama (toplice) stvarna je pomoć

žrtvi u olakšavanju tegoba. Potrebu za rehabilitacijom i utvrđivat će Povjerenstvo za odobravanje bolničke medicinske rehabilitacije koje već djeluje pri Ministarstvu i inače utvrđuje uvjete za medicinsku rehabilitaciju za druge kategorije osoba. Rehabilitacija se može ostvariti jednom u dvije godine u trajanju najduže do 15 dana.

Članak 21.

Odredba propisuje pravo korisnika na redovni (godišnji) liječnički sistematski pregled. Cilj je sustavnim praćenjem zdravstvenog stanja žrtava seksualnog nasilja te preventivnim metodama odnosno ranim otkrivanjem bolesti/poremećaja djelovati na poboljšanje kvalitete življenja. Opseg usluga sistematskog pregleda koje će biti na raspolaganju korisnicima određuje ministar.

Članak 22.

Odredba propisuje pravo na obvezno i dopunsko osiguranje ako to pravo korisnik već ne ostvaruje po drugoj osnovi iz Državnog proračuna te je dodatno naglašena besplatna zdravstvena skrb liječenja neplodnosti, kroničnih spolno prenosivih bolesti i drugih posljedica seksualnog nasilja.

Članak 23.

Omogućava se pravo žrtvama kao posebnoj kategoriji stradalnika Domovinskog rata smještaj u ustanove predviđene za skrb braniteljsko-stradalničkoj populaciji, a uvjeti smještaja kao i mogućnosti koje isti pruža uređuju se propisima o osnivanje i korištenju tih ustanova.

Članak 24.

Odredba propisuje novčana prava - novčana naknada, povećana novčana naknada, mjesečna novčana naknada, te se poziva na propise o nasljeđivanju temeljem kojih nasljednici iza pok. korisnika nasljeđuju dospjeli, a neisplaćeni iznos novčane naknade. Isplata sredstava za novčanu naknadu teći će sukladno raspoloživim proračunskim sredstvima.

Članak 25.

Odredba propisuje osnove za ostvarivanje povećane novčane naknade, a s obzirom na psihofizičke posljedice proživljenog seksualnog nasilja, koje čine kvalificirane oblike seksualnog nasilja. Postojanje osnova utvrđuje Povjerenstvo. U slučaju postojanja više osnova kod iste osobe (žrtve) propisani iznos povećane novčane naknade ne zbraja se po svakoj pojedinoj osnovi, nego se ostvaruje u jednom, ukupno propisanom iznosu.

Članak 26.

Odredba pobliže definira mjesečnu novčanu naknadu koja se može ostvariti uz osnovnu odnosno povećanu novčanu naknadu, te početak i prestanak toga prava. Iznos naknade utvrđivat će se u postotku od proračunske osnovice (73%) što iznosi 2.427,98 kn.

Članak 27.

Odredba propisuje prava nasljednika iza žrtve seksualnog nasilja koja je preminula prije donošenja ovoga Zakona. Naime, žrtve koje imaju pravomoćne sudske presude kao dokaz da su bile žrtvom seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, no, na žalost, nisu dočekale priznanje svoga statusa odnosno preminule su prije stupanja na snagu ovoga Zakona.

Ovo kao određena satisfakcija i ispravljanje 20 godina nepravde nereguliranjem njihovog statusa žrtve. S obzirom na dugotrajnost ovih kaznenih postupaka, otvorena je mogućnost svojstvo žrtve seksualnog nasilja prijavom odnosno izravnim dokazom (nepravomoćna sudska presuda, drugi sudski dokaz, svjedočenje, vještačenje i sl.) iz kojeg je vidljivo da je preminula

osoba doista bila žrtva seksualnog nasilja u Domovinskom ratu. Propisan je i redosljed namirenja nasljednika.

Članak 28.

Ovim člankom se propisuje pokretanje postupka podnošenjem zahtjeva Ministarstvu, te osobe koje su za to ovlaštene. Propisana je obveza podnositelja zahtjeva, uz zahtjev dostaviti svu dokumentaciju bitnu za ostvarivanje prava iz Zakona, kojom podnositelj raspolaže, a radi ekonomičnosti postupanja.

Članak 29.

Odredba propisuje obvezno sudjelovanje stranke u postupku, način saslušavanja odnosno davanja izjave stranke. Saslušanje stranke provodit će se sukladno načelu rodne osjetljivosti (muškarac-muškarac, žena-žena, odnosno po izboru stranke), vodeći računa o sprječavanju sekundarne viktimizacije na način da ispitivač bude osposobljen za razgovor sa žrtvom (psiholog...) te da stranku sasluša Povjerenstvo u suženom sastavu odnosno u odnosu jedan – na jedan. Detaljno saslušavanje stranke neće biti potrebno ako postoji kakav formalan dokaz o seksualnom nasilju odnosno o činjenici da je stranke žrtva seksualnog nasilja.

Članak 30. – 33.

Odredbe propisuju postupanje po zahtjevima, te način utvrđivanja činjeničnog stanja. O zahtjevu odlučuje Ministarstvo, kao prvostupanijsko tijelo, a temeljem mišljenja Povjerenstva te drugih dostupnih dokaza. Omogućava se dopuna dokaznog postupka medicinskim vještačenjem. Propisan je način ostvarivanja prava iz Zakona, a isti će se detaljno razraditi provedbenim propisima. Također je propisana obveza prijave svih promjena kod korisnika koje utječu na stjecanje i opseg prava, kao i donošenje potrebnih provedbenih propisa.

Članak 34.

Člankom se korisniku prava iz Zakona omogućava ostvariti pravo na naknadu troška prijevoza u drugo mjesto koji je imao zbog ostvarivanja prava temeljem tog statusa. Također je propisano da redovni troškovi postupka padaju na teret Državnog proračuna, neovisno o uspjehu stranke u postupku. Upravne pristojbe u postupku ostvarivanja statusa i prava po ovom zakonu se ne plaćaju.

Članak 35.

Ovim člankom se propisuje obveza svih osoba uključenih u postupak sa žrtvama seksualnog nasilja i drugih osoba koje su na bilo koji način povezane s postupkom ili imaju saznanja o činjenicama vezanim za postupak, djelovati s osobitom pažnjom, štititi tajnost podataka, poglavito identiteta tih osoba, vodeći računa o proživljenim traumama istih, s ciljem njihove zaštite i sprječavanja daljnje viktimizacije.

Članak 36.

Ovim se člankom propisuje mogućnost ostvarivanja prava, neovisno o kaznenom progonu počinitelja, odnosno bez obzira je li počinitelj uopće poznat. Naime, ovo sukladno međunarodnoj praksi i nastojanjima da se omogući reparacija žrtvama neovisno o kaznenom progonu počinitelja odnosno da se od njega odvoji.

Također se propisuje pravna snaga rješenja o statusu žrtve seksualnog nasilja s učinkom u upravnom postupku u kojemu se isto donosi, dok isto ne zadire u domenu kaznenog prava odnosno sudskog kaznenog progona i ne prejudicira kaznenu odgovornost počinitelja. Propisana je i obveza prijave saznanja o počinjenom kaznenom djelu, a u cilju kaznenog otkrivanja i procesuiranja počinitelja.

Članak 37.

Propisana su određena ograničenja odnosno uvjeti ostvarivanja prava po ovom Zakonu u odnosu na osobe koje su već ostvarila kakva novčana prava, po drugim propisima u cilju izbjegavanja dvostrukog obeštećenja. Propisano je i pravo regresa od počinitelja koji RH može tražiti, u visini isplaćenih novčanih prava žrtvi.

Članak 38.

Ovim člankom se propisuje vraćanje onoga što je stranka neosnovano stekla temeljem rješenja Ministarstva, bez obzira na kasnije eventualne izmjene ili poništavanje rješenja, bilo da je stranka poduzela lažnu radnji (davanje lažnoga iskaza, podataka..) ili je isto propustila učiniti čime je dovela u zabludu nadležna tijela te ostvarila prava za koja je znala ili morala znati da joj ne pripadaju. Zastarni rok za navedeno potraživanje uređen je sukladno građanskom pravu koji određuje zastaru za takvu vrstu potraživanja, a koji rok teče od dana kada se rješenje o pravu moglo izvršiti.

Članak 39.

Odredba propisuje način ostvarivanje prava na mjesečnu novčanu naknadu za zahtjeve koji su podneseni zaključno s 30.11.2015. godine. Ostvarivanje istih počinje najranije s danom 01.01.2016.g., a s obzirom na dinamiku planiranih sredstava u Državnom proračunu odnosno početno (prijelazno) razdoblje primjene Zakona do kraja 2015. godine.

Članak 40.

Ovim člankom se propisuju rokovi za donošenje potrebnih provedbenih akata te za poduzimanje drugih radnji važnih za provođenje postupka, propisanih ovim Zakonom.

Članak 41.

Propisuje stupanje na snagu Zakona.

IV. OCJENA I IZVORI FINACIJSKIH SREDSTAVA ZA PROVEDBU ZAKONA

Sredstva za provedbu ovoga Zakona u 2015. godini osigurana su na poziciji Ministarstva branitelja, iz stavki koje su već predviđene u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2015. godinu.

Daljnja provedba Zakona odnosno sredstva za isplatu novčanih naknada teći će sukladno raspoloživim proračunskim sredstvima u okviru dozvoljenog proračunskog limita Ministarstva branitelja.

V. RAZLIKE IZMEĐU RJEŠENJA PREDLOŽENIH KONAČNIM PRIJEDLOGOM I RJEŠENJA IZ PRIJEDLOGA ZAKONA, TE RAZLOZI ZBOG KOJIH SU TE RAZLIKE NASTALE

Nakon rasprava na saborskim odborima, te plenarnoj sjednici Hrvatskoga sabora, Konačni prijedlog zakona izmijenjen je u odnosu na pojedina mišljenja i prijedloge.

Članak 1. Konačnog prijedloga izmijenjen je u odnosu na ono što se definira Zakonom. Dakle, tehnički je poboljšan tako da je objedinjena sva materija koju Zakon

uređuje. Ovo znači da je, osim prava žrtava seksualnog nasilja, uključen i status koji se temeljem Zakona ostvaruje, a sukladno prihvaćenim sugestijama, odredba se poziva i na Deklaraciju o Domovinskom ratu.

S obzirom na članak 2. Konačnog prijedloga, a sukladno usvojenim prijedlozima, sada je izbjegnuto korištenje termina kao što je oružani sukob. Članak je sažetije propisan, te je ovdje brisana odredba o mišljenju Povjerenstva (isto se kasnije u Zakonu razrađuje kod uvjeta stjecanja statusa žrtve seksualnog nasilja).

Kod oblika seksualnog nasilja usvojene su sugestije o preciznijem definiranju odnosno jasnijoj distinkciji teških oblika kaznenih djela protivnim međunarodnom pravu odnosno kaznenim djelima koja su u izravnoj vezi s ratnom situacijom i ratnim operacijama od kaznenog djela protiv spolne slobode koji to nije i koja djela ne ulaze u domenu ovoga Zakona. Jednako je učinjeno i kod oblika seksualnog nasilja ozljeđivanja genitalnih organa gdje je pojašnjena težina „ozljeda“ koje će se uzimati u obzir. Definicija je dodatno otvorena *drugim oblicima usporedive težine*, s obzirom da je u ovoj fazi gotovo nemoguće taksativno navesti sve oblike seksualnog nasilja. Prihvaćen je prijedlog dopunjavanja definicije seksualnog nasilja „seksualnim porobljavanjem“, a radi usklađivanja s nacionalnim kaznenim zakonodavstvom.

Člankom 3. Konačnog prijedloga detaljnije je definirana žrtva seksualnog nasilja, na način da je objedinjen raniji članak 4. Prijedloga zakona koji je ovdje brisan. Naime, sukladno svrsi samog Zakona (zaštita i reparacija žrtve) izmijenjen je koncept samog Zakona, odnosno u fokus je stavljena upravo žrtva, bez naglašavanja i detaljiziranja osobe počinitelja. No, ipak je potrebno naglasiti vojne karakteristike počinitelja da bi se učinila distinkcija od civilnog počinitelja koji slučajevi nisu predmet ovog Zakona. Težište je, dakle, na žrtvi koja je u teškim i neizvjesnim ratnim uvjetima trpjela seksualne zločine (bez ikakve ili teško moguće zaštite svojih prava). Raniji članak 4. Prijedloga zakona koji je definirao počinitelja stoga je brisan. Ovdje je također pojašnjena definicija žrtve koja uključuje i osobu koja je, u okolnostima zatočeništva, prisiljena sama nad sobom odnosno nad trećom osobom počiniti seksualno nasilje.

Tekst Zakona tehnički je izmijenjen odnosno poboljšán, a pojedine odredbe kvalitativno su doradene i usklađene s drugim propisima na koje se pozivaju.

Odredba o Povjerenstvu za utvrđivanje seksualnog nasilja (naziv izmijenjen usvajanjem prijedloga brisanja „proživljenog seksualnog nasilja“) posebno obrađeno na početku Zakona, iza Glave I. - Temeljne odredbe. Odmah iza slijede odredbe o statusu žrtve seksualnog nasilja, kao uvjetu za daljnje ostvarivanje prava žrtava.

U odnosu na Povjerenstvo, prihvaćena je sugestija o proširivanju sastava Povjerenstva, koje sada broji sedam članova. Dodatno u odnosu na sastav Povjerenstva, umjesto predstavnika civilnog društva i socijalnih radnika uvršteni su doktori medicine, kao kompetentne struke za ocjenjivanje oblika odnosno posljedica seksualnog nasilja (kada to bude bilo potrebno za ostvarivanje prava ili kod povećane novčane naknade..). Umjesto poslovnika Povjerenstva propisano je donošenje pravilnika kojim će se propisati kompletan način rada Povjerenstva i donošenja odluka. Propisan je i tajnik Povjerenstva, iz redova djelatnika - pravnika Ministarstva branitelja. Prihvaćanjem prijedloga, umjesto izbora članova temeljem javnog poziva, poziv je propisan kao obavijest kandidatima i način prikupljanja ponuda, dok je prihvaćen prijedlog o imenovanju doktora medicine temeljem prijedloga ministra nadležnog za zdravlje. Prihvaćene su i sugestije za brisanje prebivališta u RH za člana Povjerenstva, kao moguća diskriminatorna osnova, a u odnosu na pojedine struke prihvaćen je prijedlog

propisivanja uvjeta izdanog „odobrenja za rad“. Odredba o pribavljanju dokaza izvedenih pred MKSJ izmijenjena je općom i širom odredbom koja se odnosi na sve kaznene postupke odnosno kaznene predmete koji mogu poslužiti u dokaznom postupku.

Usvojen je prijedlog brisanja odredbe o državljanstvu Republike Hrvatske u vrijeme počinjenja seksualnog nasilja, kao uvjetu za stjecanje statusa žrtve seksualnog nasilja, budući da je prihvaćena sugestija da se radi o činjenici koja je dosta diskutabilna za tadašnje (ratno) vrijeme i isto bi onemogućilo pojedine osobe u ostvarivanju prava. No, zadržana je odredba i državljanstvu RH stranke/podnositelja zahtjeva, a radi otklanjanja mogućnosti obeštećenja stranih državljana. Naknadno je uočena i potreba za isključivanjem pripadnika neprijateljskih vojnih i paravojnih postrojbi iz ostvarivanja prava iz ovoga Zakona, što je propisano kao jedan od uvjeta.

Izmjene su nastale i u odnosu na regulaciju prava.

Kod prava na medicinsku rehabilitaciju brisan je uvjet uzročno-posljedične veze, jer je uočena problematika u utvrđivanju iste, nakon velikog proteka vremena od Domovinskog rata i proživljenog seksualnog nasilja.

Kod novčanih prava prihvaćen je prijedlog da se novčane naknade propisuju i ostvaruju ovim Zakonom, a ne posebnim, kako je to bio raniji prijedlog. Slijedom toga, nema potrebe za donošenjem posebnog zakona koji bi uređivao tu materiju, pa ni potrebe za osnivanjem fundacije za žrtve seksualnog zakona. Slijedom toga, brisane su odredbe koje su isto propisivale. Prvotna ideja i želja bila je kroz razne izvore financiranja, ne samo državni proračun, prikupiti financijska sredstva koja bi, osim za novčane naknade, bila dostatna i za druga novčana prava (sudske postupke, odvjetnike, sekundarnu pravnu pomoć, novčanu pomoć za socijalno ugrožene žrtve i slično).

Budući da je upravo ovaj dio izazvao najviše polemika, Konačnom prijedlogom omogućeno je ostvarivanje i novčanih naknada, a budući da se kroz državni proračun trenutno ne otvaraju financijske mogućnosti za ostvarivanje „drugih novčanih prava“, odredba koja je ista prava propisivala brisana je.

Usvojen je prijedlog propisivanja mjesečne novčane naknade koja će se određivati u određenom postotku od proračunske osnovice, u jedinstvenom iznosu za sve žrtve, a usklađena je s iznosom naknade koja se u pravilu ostvarivala kod ostalih civilnih žrtava po osnovi seksualnog nasilja u Domovinskom ratu.

Dodatno je propisano i pravo nasljednika ostvariti novčanu naknadu, pod određenim uvjetima, te određenim redoslijedom.

Odredbe o apsolutnim zaprekama ostvarivanja prava na novčanu naknadu premještene su među odredbe koje propisuju ostvarena prava u drugim postupcima.

Kod povećane novčane naknade brisane su dvije osnove - oštećenje organizma i višekratno proživljeno seksualno nasilje. Ovo jer se uglavnom radi o posljedicama proživljenog nasilja, koje su, u manjoj ili većoj mjeri, mogle ostati kod žrtve i odnose se uglavnom na neki vid oštećenja organizma. Za isto je sada, kao određena kompenzacija, svima omogućena mjesečna novčana naknada. Stoga su među osnovama za povećanu novčanu naknadu ostali samo najteži, kvalificirani oblici seksualnog nasilja.

Odredba o medicinskoj rehabilitaciji dopunjena je uvjetima ostvarivanja istog prava, dok je odredba o pravu na liječnički sistematski pregled dopunjena na način da će opseg dostupnih usluga biti propisan od strane ministra.

Odredba koja se odnosi na pravo smještaja u veteranski centar izmijenjena je na način da je preimenovana ustanova (ustanova za pružanje podrške i usluga braniteljsko-stradalničkoj

populaciji i drugim osobama), a iz potreba usklađenosti sa Zakonom o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata kojim je i propisano osnivanje te ustanove.

U cilju ekonomičnosti, umjesto ranije planirana dva pravilnika za ostvarivanje prava, propisano donošenje jednog koji će obuhvatiti sve potrebne postupovne odredbe.

Usvojen je prijedlog za otvaranje roka, te je ta odredba brisana iz Zakona.

Materija koja se odnosi na postupanje i utvrđivanje činjenica, a koja je bila obuhvaćena jednim člankom 29. Prijedloga zakona, u Konačnom prijedlogu je sada razdvojena i grupirana u članke sukladno onom na što se odnose i što propisuju (pod podnaslovom *Utvrdjivanje činjenica i postupanje po zahtjevima*). Dodane su odredbe koje detaljnije propisuju način ostvarivanja pojedinih prava, dok je postupak utvrđivanja činjenica upotpunjen. Također je propisana mogućnost dopune postupka vještačenjem od strane nadležnih ustanova, a po prijedlogu Povjerenstva. Naime, u odnosu na medicinsko vještačenje, Povjerenstvo može, ovisno od okolnosti svakog pojedinog slučaja, predložiti zdravstvenu ustanovu od koje se može zatražiti vještačenje. Propisivanjem vještačenja isključivo od strane jedinstvenog tijela vještačenja ili neke druge konkretne ustanove, u ovom trenutku ne bi bilo svrsishodno, a s obzirom na specifičnu kategoriju ovih žrtava, gdje će biti potrebni vještaci određenih medicinskih i drugih struka, poželjno s iskustvom vještačenja ovakvih osoba, a takvi neće i ne mogu uvijek biti zastupljeni u bilo kojoj zdravstvenoj ustanovi odnosno jedinstvenom tijelu vještačenja.

Troškovi prijevoza uklopljeni su među odredbe postupka koje propisuju sve troškove postupka, budući da su vezani za postupak ostvarivanja prava. Sukladno usvojenom prijedlogu izmijenjena je odredba o trošku te je propisano da redovni troškovi padaju na teret državnog proračuna, neovisno je li stranka uspjela u postupku ili nije, kao pravičnije rješenje s obzirom na specifičnost ove problematike.

U odredbe vezano za kazneni progon počinitelja prihvaćen je prijedlog i uključena je obveza prijave saznanja o počinjenom kaznenom djelu, u cilju otkrivanja i procesuiranja počinitelja.

Izmijenjene su odredbe vezano za ograničavanje ostvarivanja prava po ovom Zakonu, osobama koje su ostvarile prava po drugim propisima, konkretno pravo na osobnu invalidninu. Naime, osobe koje primaju osobnu invalidninu po drugoj osnovi, isključene su iz prava na mjesečnu naknadu (nemogućnost kumuliranja mjesečnih naknada), ali mogu ostvariti druga prava iz ovoga Zakona. Novina je omogućavanje svima ostvariti pravo na jednokratni iznos novčane naknade, ali uz uvjet uračunavanja ranije ostvarenog novčanog prava po osnovi seksualnog nasilja.

Na ovaj se način sve žrtve dovode u ravnopravan položaj.

Odredba o mogućnosti ostvarivanja prava u drugim postupcima po osnovi drugih propisa dopunjena je međusobnim uračunavanjem prethodno ostvarenih naknada odnosno pravo povrata dvostruko isplaćenog iznosa po istoj osnovi, u cilju izbjegavanja dvostrukog obeštećenja. Dodana je odredba o pravu na regres RH protiv poznatih počinitelja seksualnog nasilja.

Preostali tekst Zakona nomotehnički je dotjeran i presložen, a u svezi navedenog izmijenjene su prijelazne i završne odredbe. Vezano za novo propisanu mjesečnu novčanu

naknadu, a sukladno predviđenim proračunskim sredstvima za ovu godinu, ostvarivanje istog prava kreće s početkom iduće godine.

VI. PRIJEDLOZI I MIŠLJENJA DANA NA PRIJEDLOG ZAKONA KOJI NISU PRIHVAĆENI, S OBRAZLOŽENJEM

Nije prihvaćeno da se u naziv Zakona doda naznaka da se radi o seksualnom nasilju u vrijeme agresije na Republiku Hrvatsku. Naime, sadašnji naziv jasno, jezgrovito i precizno reflektira sadržaj Zakona.

Nije prihvaćen prijedlog da se počinitelj detaljnije definira (nabrajanjem svih skupina potencijalnih počinitelja), budući da je promijenjen koncept Zakona i napušteno uopće definiranje počinitelja. Za ostvarivanje reparacije, sukladno međunarodnom pravu, ne bi trebalo biti bitno utvrđivanje osobe počinitelja odnosno krivnje istog.

Nije usvojen prijedlog oko taksativnog uvrštavanja seksualnog uznemiravanja u definiciju oblika seksualnog nasilja. Ovo posebice jer seksualno uznemiravanje može biti počinjeno i samo verbalno, no to ne ulazi u materiju ovoga Zakona. Zakon se u prvom redu odnosi na tešku povredu zakona odnosno međunarodnog humanitarnog prava. Prvenstveno je fokusu seksualno nasilje počinjeno kao sustavna i planska politika zastrašivanja civilnog stanovništva najgorim metodama – napadom na spolni integritet osobe, što ima i mnogo teže posljedice za žrtvu od seksualnog uznemiravanja.

U odnosu na sugestije da pravo smještaja u veteranske centre (sada preimenovane) nema svrhu jer još nisu osnovani, ukazuje se da, osim što je postupak osnivanja istih, u vrijeme predlaganja ovoga Zakona, bio u tijeku (sada je ta ustanova već osnovana), nije ekonomično donijeti novi Zakon, koji za par mjeseci mijenjati samo zato što postupak osnivanja iste ustanove nije završen. Nadalje, sve vezano uz smještaj propisuje se provedbenim aktima i propisima te ustanove i nije predmet ovoga Zakona.

Nije prihvaćen prijedlog uvođenja drugostupanjskog postupka, odnosno da o zahtjevima u prvom stupnju odlučuju nadležni uredi državne uprave. Ovo ne iz želje da se opstruira stranku odnosno njeno pravo na pravni lijek, nego jer je unutar radne skupine za izradu ovoga Zakona, te sukladno mišljenju stručnih osoba, usuglašeno stajalište da je žrtvi u korist provesti postupak izvan njene uobičajene životne okoline, a isključivo radi sprječavanja stigmatizacije žrtve, od kojih većina nije za proživljeno seksualno nasilje još rekla ni svojoj najužoj obitelji.

Prijedlog za brisanje odredbe koja propisuje da rješenje o statusu žrtve seksualnog nasilja ne prejudicira krivnju počinitelja, nije prihvaćeno. Ovo iz razloga jer upravno rješenje doista ne može prejudicirati krivnju počinitelja utvrđenu u kaznenom sudskom postupku. S druge strane, Zakon ima cilj pružanja zaštite žrtvi bez obzira na kazneni progon počinitelja, čak i u slučajevima da je počinitelj nepoznat. Napori državnih institucija, pa tako i Ministarstva branitelja, oko kaznenog procesuiranja počinitelja svakako će biti poduzimani i suradnja s nadležnim tijelima kaznenog progona će svakako biti podignuta na višu razinu, jer to zahtijevaju načela pravne države.